

Notes per a la Història de la Medicina reusenca

I. La Pesta i el lul·lista P. Jaume Janer a Reus l'any 1496

DURANT les darreries del quinzenè segle—particularment els anys 1494, 95 i 96—arribaren a Reus notícies alarmants de pesta (1). Tement-se el perill de noves invasions, el dia primer de Març de 1496, foren meses guardes als portals de la vila per a vigilar l'arribada de forasters i no permetre l'entrada als procedents de llocs empestats o sospitosos de pesta. No éssent això prou, dos mesos més tard, el Consell de Reus determina «ques deu fer altre provisió ala guarda dels portals» i s'organitza una flota de prohombres—Joan Carnicer, Arnau Bruch, Pere Bellvey, Joan Gilabert i Joan Enveja—amb càrrec de «morbers».

Mentrestant, malgrat l'estat sanitari del país, trobem que el 15 de Maig arriba a Reus un frare de Santes Creus, el Pare Gener (o Janer), el qual ofereix mostrar dins la vila l'art i ciència de Mestre Ramon Lull.

Indubtablement, es tracta del monjo cistercià P. Jaume Janer, tan conegut dels lul·listes com el seu famós contemporani doctor Pere Deguí, de Montblanch, qui posà càtedra de lul·lisme a Mallorca i fou, a Sevilla, capellà dels Reis Catòlics.

El rei Ferran concedí als 7 de Gener de 1500 un privilegi a Mestre Janer de Santes Creus perquè en tots els seus reialmes, i particularment en la ciutat de València, pogués mostrar la ciència del màrtir de Bugia. Segons el privilegi, «dictus Reverendus Magister Januariis est doctissimus in dicta Arte Generali et Scientia Magistri Raymundi Lulli, et sufficiens ad legendum et docendum eam.» En el mateix document veiem com era considerat pel rei «... dilecti nostri Jacobi Januari, Monachi Cisterciensis Ordinis Monasterii Sanctarum Crucum, Magistri in Sacra Pagina et in Artibus, intelleximus quod cum ipse sit valde peritus in Arte et Scientia edoctus laudabilis Magistri Raymundi Lullii» (2).

El Pare Janer estampà sis anys més tard a la mateixa ciutat de València una *Ars Metaphysicalis*, «cuya impresión—segons diu el P. Pasqual, Exàmen de la Crisis del P. Feijóo sobre el Arte Luliana, 1794—para mayor lustre del autor, padeció alguna adversidad, oponiéndose algunos a su edición. Pero logró una célebre aprobación, que le vindicó de toda calumnia, dada por dos insignes personajes, Vicarios generales del señor Arzobispo de Valencia, etc.»

El morbo fou causa de que no fossin donades a Reus les ensenyances del P. Janer l'any 1496, quatre anys abans, com hem vist, d'anar el mestre a posar càtedra a València, i així ho trobem en el Llibre de Consells de nostre Arxiu Municipal; però no sense recança per part dels benemèrits Jurats d'aquell temps, els quals no volgueren fer altra cosa que ajornar les lectures del monjo lul·lista per a millor ocasió.

(1) S. Vilaseca.—«La Medicina a Reus durant la segona meitat del segle XV». REVISTA DEL C. DE L., 1921, núm. 35.

(2) Segons «Les doctrines Lulianes en lo Congrés Universitari Català». Barcelona, 1904

15 de Maig de 1496. «Per los jurats es stat preposat com es stat así mestre gener frare de Santes creus lo qual avent lisensia de son superior que tinria voluntat venir mostrar en aquesta vila de la ciencia de mestre Ramon lul ho de siensia nomenada la prestant.—Quant a mestre gener que apresent estiguam ala mira axi per la concorrencia del temps com enquera per que desi asent luch a discurs del temps (1) pero que no li sia axi tot alment donada neguativa sino que sia aseborit per que de lo altri siam servits» (Ll. de C., III, fol. 41, A. M. de Reus).

II. *Un inventari de l'Hospital de Sant Joan, 1623*

En els protocols de testaments de l'Escribania pública de Reus s'hi troben alguns inventaris del mobiliari de Sant Joan corresponents als segles XIV i XV, éssent el més antic el de l'any 1329. Posseïm, procedent del vell Hospital, un quadern en foli que conté exclusivament inventaris del segle XVI i alguns del XVII i del qual quadern en traslladem el que segueix :

«Dia 4 maij 1623.—Inventarium bonorum mobilium et ornamentorum ospitalis universitatis ville de Reus campi et dioc. Tarracone receptum ad instantiam et requisitionem honorabilium Jossephi Alamany et Jossephi figueres Juratorum presentis anni dicte universitatis et honorabilium Petri clerga lanifisi et Pauli tarroya cultoris administratorum presentis anni dicti ospitalis Interveniante me Jacobo Baget Regia aucte. notario publico Illerde scive et pro nunchi regente pro Reverendo domino Prioře ecclesie scribaniam publicam et comunem Dicte ville de Reus presentibus protestibus Joanne Riera fabro farrario et francisco morell sutore dicte ville de Reus in hunc qui sequitur modo.

En la cambrada deles dones.—Primo sinch llits de camp, quatre de noguer y hu de albe ab ses caragoles de ferro, dos ab barretes de ferro.

En la cambrada dels homens quatre llits de camp tots de noguer ab ses caragoles de ferro dos ab ses barres de ferro.

En la cambrada dels palagrins.—Dos llits de camp de albe tornejat amb ses caragoles.—Item un cortinatge de drap ala morisma molt usat.

A la cambrada dels homens dos cortinatges lahu de cotonet blau y l'altra destame-nya blava.

Item a la cambrada de les dones un cortinatge de drap de bri de pinyo.—Item altre del mateix ab randes.—Item en dits llits quinse matalaff.—Item en dits llits catorse marfegues.—Item sotanes en dits llits plenes de llana y pantiro desset.—Item endits llits sinch sotanetes plenes de galta.—Item sis flassades vermelles endits llits totes de forma mityana.—Item tres flassades blanques de forma mityana.—Item una flassada blava de la mateixa forma.—Item devuit flassades blanques de forma mityana usades.—Item dos flassades noves blanques de forma mityana.—Item dos flassades vermelles usades de forma mityana.—Item quoranta vuit llansols de bri de canem tramat mig nous.—Item tres llansols debri de canem randats mig nous.—Item onse llansols nous de drap tramat.—

(1) L'Estudi de Reus començava per Sant Lluç i finia per Sant Joan, segons diferents documents de l'Arxiu Municipal.

Item altres deu llansols nous.—Item deu vanoves blanques ab coto usades.—Item desset devant de llits los catorse blanchs y hu de estamenya blava.—Item dues tovalles la una ala morisca y laltra ab cotó blau.—Item nou tovalletes patites usades de drap de casa.—Item vintivuit coixineres grans usades.—Item sinch coixineretes de galta usades.—Item dos tocados de tela usats.—Item devuit eixugamans usats.—Item deu torcaboques usats.—Item un capot de dotze fraret pera trauer los pobres.—Item sinch cortines de drap tenyit de negre usades ab quatre vergues de ferro.—Item un cortinatye de llit de filampoha ab rayoleta blanch usat ab un davant de llit de drap decasa lo qual cortinatge deixa adit ospital aleixandre miralles.—Item una taula de Pi ab un calaix ab pany.—Item dos llibres lo hu de les medesines laltre dela entrada dels malals entren en dit ospital.—Item una cadira de repos.—Item dos cadires comunes.—Item tres caixes de pi usades ab sos panys y claus buides.—Item una caixa de monya de albe ab pany y clau nova.—Item un llit de camp de albe ab ses caragoles de ferro.

Item una caixa de albe ab pany y clau la qual deixa adit ospital la senyora Alguera dins la qual es lo seguent.—Primo (en blanc).

Item quatre coixineres grans noves ab randa.—Item sinch tocados nous de tela.—Item quatre torcaboques nous de drap tramat.—Item una coixinera de tela ab seda negra usada.

En la cunya.—Primo un caldero de aram.—Item una casseta de aram.—Item un escalfador de aram.—Item dos paelles.—Item unes graelles.—Item tres asts.—Item sis llumaners.—Item una caldera gran de aram.—Item un rall.—Item una salera nova.—Item uns cramallers.—Item una corriola.—Item unes anganilles.—Item una corda de espart.—Item una tauleta redona.—Item una bacineta ab un boix dos culleres dolentes.—Item una pala de ferro.—Item uns ferros de foch.—Item molls de ferro.—Item una aixada.—Item un morter de pedra.—Item quatre caixes de pi usades buides.—Item una estrada de noguer buida.—Item altra caixa de albe ab pany y clau buida.—Item desset claus.—Item un escanbell.—Item dues cadiretes de costelles de fusta.

En lo ressibido.—Una figura de un Christo.—Item una Varonica.—Item una figura de nostra senyora del Clorito ab un vidre.—Item un retaule de llens abla figura de sant serapio.

En lo aposento de la entrada dels homens.—Quatre llits de pots i banchs.—Item quatre marfegues.

En lo aposento dela entrada deles dones dos llits ab pots banchs y marfegues.

Item un sep ab pany y clau.—Item una somera vella pel ros.—Item una albarda morralles singla.—Item quatre banchs usats.—Item una bota per tenir vi de fusta de tanor de dos carregues poch mes o manco.»

Acaba l'Inventari amb l'enumeració dels ornaments, robes, imatges i relíquies de la Sagristia de Sant Joan.

«Dictis die et anno predicta bona et ornamenta continuata insupra dicto inventario fuerunt per dictos honor. Juratos et administratores fuerunt encomendata honeste tecele darocha vidue uxori relicte monserrat darocha Petro Pamies dicte daroche filio lini textori et Angele uxori sue presentibus dequibus rebus firmarunt apocham et compromiserunt dare bonum et legale compotum et veridicam rationem semper et quando requisiti fuerunt etc.»

III. Les mortaldats de 1641

La guerra i la pesta acostumen a ésser amigues. Bona part de les campanyes de 1640 i següents es desenrotllaren en el Camp de Tarragona. Als fets de Cambrils i Constantí, seguïren la despoblació d'altres llocs—especialment Vilallonga d'on, segons documents d'aquell arxiu, per tres anys en foren absents tots els naturals—i el flagell de la pesta, que feu estralls enormes en la vila de Reus. Del llibre de memòries esmentat abans en reproduïm parcialment una nota que ens recorda les mortaldats ocorregudes a Reus durant aquella dissortada època.

Després de parlar de la presa del Coll de Balaguer, el setge de Cambrils i l'ocupació de Tarragona diu «se aloja lo exercit per totes estes viles de dit camp per causa de poder descansar los soldats per lo mal temps avien patit de tantes pluges, descansat que estigue dit exercit marxa a Barcelona dehont se agueren de retirar per la molta resistencia trobaren a monjuich y de aver mort un fill del marques de Torrecussa y altres cabos que governaven lo exercit. Vingueren altra vegada a alojar a est camp y estigueren tres mesos. De hont se seguïren tant gravissimes malalties entre los naturals y soldats que nou pot dir ni parlar sino qui si trobave (per testimoni allego lo llibre de tauleria de dit any) y encara en dit llibre no si assentave sino qui pagave que enterros de soldats pobres se fejen a les tardes que dia y avie arribaven a trenta pero ho veuran en un pany de muralla se feu nova al fossar la qual cajgue per la humitat tant gran dels cossos avien enterrat cerca de ella.—En esta occasio vingue nostra iglesia atal desditxa que dels capellans que eran ne moriren onse com ho trobaran en dit llibre y dels pochos que quedaven los uns estaven als llits y los altres estaven convalescens de tal manera que los que quedaren era impossible poguessen donar raho a tants enterros, novenes, misses, confessions y extremuncions.»

IV. Enterraments a Sant Joan de l'Hospital

L'elecció de sepultura era antany una corrent provisió testamentària. El fossar camí de la vila, l'Església major i el Monestir de Jesús o convent de Sant Francesc eren els punts d'enterrament usualment escollits pels antics reusencs. La següent nota, transcrita d'un llibre de memòries començat l'any 1490, ens mostra com hom practicava també inhumacions a l'església de l'Hospital.

«A 12 de maig de 1649, fonch enterrat Pau miret ciutadà honrat de Barcelona y elegí sepultura a Sant Joan del hospital de Reus ab lo abit del pare Sant Francesc lo qual fonch portat ala parrochial y apres a sant Joan descubert portant vestit dit abit y per que noj aje dificultat per alguns que sols van a Sant Francesc per portar dit abit fas la present memoria y an de advertir que les indulgencies estan concedides al abit y no als llochs ahont s'enterran.»

SALVADOR VILASECA